

VANTAAN KAUPUNGIN TIETOTILIN- PÄÄTÖS

2020

Vantaa
Vanda

SISÄLLYSLUETTELO

SISÄLLYSLUETTELO	2
JOHDANTO.....	3
TIETOSUOJAVASTAAVAN RAPORTTI VUODELTA 2020.....	4
TOIMIALOJEN / PALVELUALOJEN RAPORTIT	12
TIETOTILINPÄÄTÖKSEN 2020 LIITTEET	23
LIITE 1: VUODEN 2020 TIETOTILINPÄÄTÖKSEN RAKENNE	24
LIITE 2: VANTAAN KAUPUNGIN HENKILÖTIETOJEN TIETOTURVALOUKKAUKSET 2020.....	25

JOHDANTO

Tietotilinpäätös antaa kokonaiskuvan ja arvion henkilötietojen käsittelyn tilasta, kehityksestä, uhista ja kehittämistoimenpiteistä. Vuoden 2020 tietotilinpäätös on Vantaan kaupungin kolmas tietotilinpäätös ja ensimmäinen uuden Vantaan organisaation mukainen tietotilinpäätös. Ensimmäinen tietotilinpäätös tehtiin vuodelta 2018.

Aikaisempiin tietotilinpäätöksiin kerätyt tiedot ovat pohjana tuleville tietotilinpäätöksille ja niissä esiin nostetut asiat ovat edelleen tärkeitä sekä ajankohtaisia, ja kaikkien niiden kehittämiseen tulee jatkuvasti panostaa. Tietosuojan kehittäminen on jatkuva prosessi.

Vuoden 2020 tietotilinpäätöksessä on nostettu esiin viisi kokonaisuutta

1. Henkilötietojen käsittely Vantaalla koronaepidemian aikana
2. Henkilötietojen käsittelystä informoiminen - Informointiasiakirjat
3. Tietosuojan vaikutustenarvioinnit
4. Toimialojen resurssointi tietosuoja-asioihin
5. Toimialan/palvelualueen omat nostot vuoden 2020 henkilötietojen käsittelyssä

Vantaan kaupungin hallintosäännön ja tietosuojapolitiikan mukaan toimialat ja palvelualueet vastaavat tietosuojan toteuttamisesta ja tietosuojan resursseista omalla toimialallaan/palvelualueellaan. Vuoden 2020 tietotilinpäätökseen on kerätty tiedot toimialoittain kuten aikaisempinakin vuosina. Toimialat ovat kirjoittaneet oman osuutensa tietotilinpäätökseen.

Tietotilinpäätökseen sisältyy kaupungin tietosuojavastaavan raportti kuten aikaisempinakin vuosina. Siinä tuodaan esiin Vantaan kaupungissa henkilötietojen käsittelyyn liittyviä ongelmakohtia ja suosituksia siitä, miten henkilötietojen käsittelyä voitaisiin kaupungissa parantaa ja kuinka pystyttäisiin välttämään esimerkiksi Psykoterapiakeskus Vastaamon kaltaiset vakavat tapahtumat.

Tämän julkaistavan version lisäksi Tietotilinpäätöksestä on laadittu laajempi ja perusteellisempi versio, jonka saa nähtäväksi pyydettäessä.

TIETOSUOJAVASTAAVAN RAPORTTI VUODELTA 2020

Tietosuoja on yksilön perusoikeus, joka turvaa yksilön oikeuksien ja vapauksien toteutumisen henkilötietojen käsittelyssä. Tietosuoja on sisäänrakennettava kaikkeen toimintaan, jotta yksilön oikeudet ja vapaudet voivat konkreettisesti toteutua. Sisäänrakennettuun ja oletusarvoiseen tietosuojaan sisältyy tärkeänä osana dokumentointivelvollisuus. Kaikki tietosuojaan liittyvät toimet on kirjattava ja ne on pystyttävä näyttämään toteen. Tiedot ovat myös oltava saatavilla silloin kuin niitä tarvitaan.

Luottamus henkilötietojen käsittelyssä on ensiarvoisen tärkeää. Henkilötiedot on aina pidettävä salassa sivullisilta. Psykoterapiakeskus Vastaamoon tapahtunut tietomurto vuonna 2020 on osoittanut miten vakavat seuraukset tietojen joutumisella sivullisen käsiin voi olla ennen kaikkea yksilölle, mutta myös yritykselle.

Rekisterinpitäjä on vastuussa henkilötietojen käsittelystä. Rekisterinpitäjänä Vantaan kaupungin velvollisuus on edistää lainmukaisia, hyviä ja turvallisia henkilötietojen käsittelytapoja. Kaikessa henkilötietojen käsittelyssä on turvattava kuntalaisten ja työntekijöiden oikeudet ja vapaudet. Vantaan kaupunki on myös vastuussa siitä, että palveluntuottajat toimivat kaupungin lukuun tietoja käsitellessään laillisesti ja noudattavat sovittuja tietojenkäsittely periaatteita. Palveluiden ulkoistaminen ei poista rekisterinpitäjän vastuuta.

Tietosuojan merkitys kasvaa jatkuvasti digitalisoituvassa ympäristössä. Tietosuojaan liittyvien velvoitteiden noudattaminen luo myös mahdollisuuksia uusien toimintatapojen ja tekniikoiden käyttöönottoon. Mikäli tietosuojan pohja ei ole kunnossa eikä prosesseissa panosteta tietosuojaan, niin tämä hidastaa toimintojen kehittymistä. Tietosuoja voi lopulta koitua myös esteeksi koko toiminnan toteutukselle. Tämä ei johdu itse tietosuojasta vaan siitä, että tietosuoja ei ole huomioitu toimintaa kehitettäessä. Henkilötietojen käsittelytoimia ei saa aloittaa ennen kuin on varmistettu, että tietosuoja on kunnossa.

Vuoden 2020 raportissa on nostettu esille kuusi tietosuojan kannalta merkittävää kokonaisuutta:

- 1) **Tietosuojan vaikutustenarvioinnit.** Tärkein käytännön työkalu saada tietosuoja sisäänrakennettua kaikkiin kaupungin prosesseihin.
- 2) **Tietoturvaloukkaukset.** Tapahtuma, joka osoittaa, että henkilötietojen käsittelyssä on epäonnistuttu.
- 3) **Henkilötietojen käsittely Vantaalla koronaepidemian aikana.** Miten laaja etätöihin siirtyminen ja asiakaskontaktien väheneminen on vaikuttanut henkilötietojen käsittelyyn.
- 4) **Informointiasiakirjat.** Kerrotaan asiakkaille, miten henkilötietoja käsitellään kaupungin eri toiminnoissa.
- 5) **Tietosuojatyöryhmät.** Käsitellään tietosuoja ohjeistukset ja toimintatavat. Kaupungin sisäisessä työryhmässä edustus kaikilta toimialoilta. Pääkaupunkiseudun tietosuojatyöryhmässä edustettuna Vantaa, Helsinki, Espoo ja Kela.
- 6) **Koulutukset.** Henkilökunnan tietosuojatietämyksen lisääminen

Kaikki nämä ovat tärkeitä kokonaisuuksia kohti parempia tietosuojakäytänteitä. Vantaan kaupungissa tietosuojan sisäänrakentaminen kaikkiin prosesseihin on edelleen käynnissä.

Tämä vaatii sitoutuneisuutta ja resursseja. **Tietosuojan huomioiminen ei ole projekti vaan jatkuva prosessi.**

TIETOSUOJAN VAIKUTUSTENARVIOINNIT

Tietosuojan vaikutustenarviointi on EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen mukainen pakollinen toimenpide, jolla arvioidaan suunnitellun käsittelytoimen vaikutuksia henkilötietojen suojalle. Vaikutustenarvioinnilla pyritään tunnistamaan, arvioimaan, vähentämään ja hallitsemaan henkilötietojen käsittelyyn liittyviä riskejä.

Tietosuojaa koskeva vaikutustenarviointi on rekisterinpitäjän **riskienhallinnan keskeisin työkalu**. Vaikutustenarviointi tulee **sisällyttää prosessiin mahdollisimman aikaisessa vaiheessa** ja tehdä sitä koko ajan prosessin edetessä. Henkilötietojen käsittelyä ei saa aloittaa ennen kuin vaikutustenarviointi on tehty. Vaikutustenarviointi on ennen kaikkea prosessi eikä kertaluontoinen projekti. Hyvinkin tehdystä vaikutustenarvioinnista saadut hyödyt valuvat hukkaan, jos vaikutustenarviointia ei päivitetä, kun käsittelyssä, järjestelmässä tai muissa olosuhteissa tapahtuu muutoksia.

Ohjeistus ja työkalut tietosuojan vaikutustenarviointien tekemiseen on saatu pääosin käyttöön vuonna 2019. Vaikutustenarviointi ohjeistusta ja työkaluja on käytännön kokemuksiin perustuen tarkoitusta uudistaa ja parantaa vuonna 2021. Uudistuksessa on tarkoitus ottaa huomioon myös tietosuojavaltuutetun tuleva ohjeistus

Vuoden 2019 tietosuojavastaavan raportissa käsiteltiin laajalti vaikutustenarviointeja ja niiden merkityksestä Vantaalle. Raportissa esiintuodut asiat ovat edelleen ajankohtaisia ja tietosuojan vaikutustenarviointien saamiseksi vakiintuneiksi prosesseiksi on vielä paljon tehtävää. Vastuu vaikutustenarviointien tekemisestä on toimialoilla.

Vaikutustenarviointiprosessin eteenpäin vieminen ja hallinnointi vaatii paljon osaamista ja työaikaa. Monesti tehty vaikutustenarviointi uhkaa jäädä vain pintapuoliseksi eikä se täytä lainsäädännön asettamia tiukkoja vaatimuksia. Pintapuolisesti tehty vaikutustenarviointi ei paranna henkilötietojen käsittelyä eikä hyödytä ketään.

TIETOTURVALOUKKAUKSET

Henkilötietojen tietoturvaloukkauksesta on säädetty EU:n yleisessä tietosuoja-asetuksessa. Henkilötietojen tietoturvaloukkauksella tarkoitetaan tietoturvaloukkausta, jonka seurauksena on siirrettyjen, tallennettujen tai muuten käsiteltyjen henkilötietojen vahingossa tapahtuva tai lainvastainen tuhoaminen, häviäminen, muuttaminen, luvaton luovuttaminen taikka luvaton pääsy tietoihin.

Kaupungissa on laadittu **ohjeistus tietoturvaloukkauksien havaitsemiseen ja toimimiseen tietoturvaloukkauksen tapahduttua**. Tietoturvaloukkauksen selvittämistä ja ilmoittamista koskevaa ohjetta ja lomaketta tulee päivittää usein, koska prosesseissa ja organisaatiossa tapahtuu jatkuvasti muutoksia ja tietoturvaloukkaus ohjeistuksen tulee olla ajan tasalla. Lomaketta ja ohjetta päivitettiin vuonna 2020.

Kaupungissa tehtiin **vuonna 2020 tietoturvaloukkaus ilmoituksia yhteensä 171** kertaa. Ilmoituksista noin 65 prosenttia tuli sosiaali- ja terveydenhuollon toimialalta. Vuonna **2019** tietoturvaloukkaus ilmoituksia tehtiin **yhteensä 154** kertaa. Ilmoituksista tällöin noin 75 % oli sosiaali- ja terveydenhuollon toimialalta.

Käsiteltävien henkilötietojen määrä on sosiaali- ja terveydenhuollon toimialalla muihin toimialoihin nähden suurin, kuten myös henkilötietoja käsittelevien työntekijöiden määrä. Potilastietojen ja sosiaalihuollon asiakastietojen käsittely on ollut lainsäädännössä jo pitkään tiukasti säänneltyä ja sosiaali- ja terveydenhuollon toimialalle on kehittynyt vahva toimintakulttuuri tietosuojan osalta. Ilmoituskynnys voi vaihdella toimialoittain. **Ilmoitusten määrä ei suoraan kerro sitä, että tietoja olisi toimialalla käsitelty huolimattomasti. Ilmoituskynnys voi vaihdella toimialoittain.**

Tietoturvaloukkausten **pääasialliset syyt** olivat vuonna 2020 seuraavat:

- Myönnetty liian laajat käyttöoikeudet
- Järjestelmään tehty asiakkaille väärä kirjauksia
- Tietoja lähetty väärälle asiakkaalle
- Sähköpostia ei ole lähetetty piilokopiona
- Väärän asiakkaan tietoja kirjattu toiselle asiakkaalle
- Asiakastietoja näkyy yli rekisterirajojen ilman asiakkaan suostumusta

Tietoturvaloukkaus ilmoitusten pääasiallinen syy on ollut henkilötietojen käsittelijän tekemä virhe. **Henkilötietojen käsittelyssä tulee kiinnittää erityistä huomiota huolellisuuteen ja kaupungin ohjeiden mukaiseen käsittelyyn.**

HENKILÖTIETOJEN KÄSITTELY VANTAALLA KORONAVIRUSEPIDEMIAN AIKANA

Koronavirusepidemia pakotti tarkastelemaan uudelleen myös henkilötietojen käsittelytapoja ja käytäntöjä. Kaupungilla siirryttiin laajamittaisesti etätyöhön ja asiakkaiden palveleminen sähköisesti lisääntyi. Tietosuojan huomioiminen muuttuneessa tilanteessa oli ensiarvoisen tärkeää, jotta henkilötietojen käsittely tapahtuisi edelleen lainmukaisesti ja luottamuksellisesti. Vantaalla annettiin 30.3.2020 ohje henkilötietojen käsittelystä koronavirusepidemian aikana.

Kaupungin ohjeistus salassa pidettävien henkilötietojen käsittelyyn koronavirusepidemian aikana

Ohjeistuksen mukaan salassa pidettävien henkilötietojen käsittelyssä tuli edelleen noudattaa kaupungissa voimassa olevia ohjeita ja määräyksiä eli **pääsääntöisesti koronavirusepidemia ei ole aiheuttanut muutoksia tietojen käsittelyyn.** Periaatteet tietojen käsittelylle ovat samat kuin ennen koronavirusepidemiaa eli salassa pidettäviä henkilötietoja tulee luovuttaa suojattujen yhteyksien kautta, oikeus tietojen saantiin tulee turvata ja asiakas tulee tunnistaa ennen kuin tietoja voi luovuttaa.

Poikkeuksia salassa pidettävien henkilötietojen käsittelyyn mahdollistettiin tietyissä tilanteissa. Tämä koski erityisesti riskiryhmään kuuluvia asiakkaita. Mikäli normaali suojattu yhteydenpito ei ole mahdollista, niin tällöin on poikkeuksellisesti ja yksittäistapauksittain harkiten mahdollisuus käyttää yhteyksiä, joiden tietoturvan/tietosuojan tasoa ei EU:n tietosuojasäätöjen mukaisessa tietosuojan vaikutustenarvioinnissa ole selvitetty.

Kaupungin sisäisistä Skype/Teams- kokouksista ja salassa pidettävien henkilötietojen käsittelystä on todettu, että Microsoftin O365-ympäristöstä ei ole kaupungissa tehty EU:n tietosuojasäätöjen mukaista tietosuojan vaikutustenarviointia eikä sen tietoturvan/tietosuojan tasoa ole tietosuojasäätöjen mukaisesti Vantaalla selvitetty. Tämän takia asiakasasioita tulisi käsitellä niin, että asiakasta ei voida tunnistaa ja salassa pidettäviä henkilötietoja tulisi Skype/Teams kokouksissa käsitellä vain poikkeuksellisesti ja ainoastaan silloin kun salassa pidettävien henkilötietojen käsittelyä ei voida hoitaa asiakastietojärjestelmissä, suojatulla sähköpostilla tai puhelimitse.

Henkilötietojen käsittelyn haasteet korona-aikana

Laajamittainen etätyöhön siirtyminen nosti alkuun esiin paljon kysymyksiä koskien henkilötietojen käsittelyä. Miten ja millä välineillä voidaan järjestää keskustelut etänä tietosuojan ja -turvan huomioiden.

Laajalla siirtymisellä etätöihin ei voida katsoa kaupungissa olleen suuria vaikutuksia henkilötietojen käsittelyyn, sillä jo aikaisemmin henkilötietojen käsittely etäyhteyksillä on ollut mahdollista, ja siitä on ollut monilla jo kokemusta.

Tekniikka ei ole aiheuttanut epidemia-aikana suuria ongelmia, vaan laitteet ovat suurimmaksi osaksi toimineet, ja niitä sekä ohjelmistoja on osattu käyttää oikein ja ohjeistuksen mukaisesti. Vantaan kaupungin tietotekniset järjestelyt tukivat laajamittaista etätyötä jo valmiiksi.

Henkilökunnalle on jaettu kuulokkeita videoneuvotteluiden sujuvoittamiseksi ja varmistukseen, etteivät sivulliset kuule videoneuvottelujen keskusteluja. Koronaepidemian aikana **käyttäjiltä ei tullut normaaliajoista poikkeavaa palautetta**.

Asiakkaita palveltiin enemmän puhelimitse ja puheluisissa varmistettiin henkilöllisyys useilla kysymyksillä.

Koronaepidemian tuomat haasteet ovat erityisesti näkyneet koulujen ja päiväkotien arjessa. Esimerkiksi etäopetuksessa henkilöllisyyden varmistamiseen on tullut kiinnittää erityistä huomiota.

Samoin erilaisten tilaisuuksien järjestäminen on ollut haasteellista. Tilaisuuksissa on kerätty poikkeuksellisesti osallistujien nimi- ja yhteystietoja koronavirustartunnan jäljityksen helpottamiseksi. Aikaisemmin yleisötilaisuuksiin osallistujien yhteystietoja ei ole kerätty.

Fyysisiä asiakaskontakteja on ollut oletetusti aikaisempia vuosia vähemmän. Osa asiakastapaamisista on täytynyt siirtää verkkovälitteisiksi. Osalla asiakkaista on ollut haasteita asioida sähköisesti. Tämä on osaltaan vaikeuttanut asiakastyötä. **Henkilötietojen**

käsittelyn perusajatus ja -käytännöt eivät kuitenkaan ole muuttuneet, ainoastaan toimintatyyli ja -välineet ovat osittain muuttuneet etäkohtaamisten vuoksi.

INFORMOINTIASIAKIRJAT

Mikä on informointiasiakirja

EU:n tietosuoja-asetuksen mukaan kaupungin on toteutettava asianmukaiset toimenpiteet toimittaakseen asiakkaille/työntekijöille asetuksen edellyttämät tiedot henkilötietojen käsittelystä tiiviisti esitetyssä, läpinäkyvässä, helposti ymmärrettävässä ja saatavilla olevassa muodossa selkeällä ja yksinkertaisella kielellä. Tällä tiedotteella ei ole virallista valtakunnallista nimeä. Vantaalla tätä asiakirjaa kutsutaan informointiasiakirjaksi.

Vantaan kaupungin informointiasiakirjat

Kaupungin informointiasiakirjat löytyvät kaupungin [Internet-sivuilta](#). Informointiasiakirjat on ryhmitelty toimialoittain. Toimialojen vastuulla on tehdä tarvittavat informoinnit ja pitää informoinnit ajan tasalla.

Sisäisen tarkastuksen raportti

Kaupungin sisäinen tarkastus teki kesä-elokuussa 2020 tarkastuksen, joka kohdistui kaupungin tietojärjestelmäselosteisiin ja henkilörekistereiden informointiasiakirjoihin.

Tarkastuksen tavoitteena oli varmistaa, että kaikista kaupungin tietojärjestelmistä on laadittu lain mukainen tietojärjestelmäseloste. Lisäksi tavoitteena oli varmistaa, että kaikista kaupungin vastuulla olevista henkilörekistereistä on laadittu lain mukainen seloste käsittelytoimista eli ns. informointiasiakirja.

Olennaiset tarkastushavainnot ja toimenpide-ehdotukset

Kaupungilla on käytössä EU:n asetuksen mukaiset selosteet henkilörekisterin käsittelytoimista eli ns. informointiasiakirjat ja ne ovat julkisesti nähtävillä kaupungin Internet-sivuilla. Kaikista henkilörekistereistä ei kuitenkaan ole informointiasiakirjaa laadittu.

Kaupungin tietojärjestelmät on luetteloitu Thinking Portfolio -järjestelmässä ja niistä olevat tiedot täyttävät lain vaatimukset. Nämä tiedot eivät kuitenkaan ole lain edellyttämällä tavalla yleisön saatavilla. Tarkastuksessa annettiin 4 kpl toimenpidesuosituksia.

Tarkastushavaintojen perusteella voidaan todeta, että **tietojärjestelmäselosteiden ja henkilörekistereiden informointiasiakirjojen osalta hallinnon ja sisäisen valvonnan taso on tyydyttävä.**

Toimenpiteet sisäisen tarkastuksen raportin johdosta

Toimialat ovat sisäisen tarkastuksen raportin jälkeen käyneet läpi toimialan informoinnit ja päivittäneet asiakirjat. Kaupunkiympäristön toimialalla prosessi on vielä kesken.

Informointiasiakirjojen laatu on parantunut ja yhtenäistynyt, mutta puutteita löytyy edelleen.

Toimialojen ja palvelualueiden **tulisi käydä kaikki informointiasiakirjat vuosittain läpi**, jotta ne pysyisivät ajan tasalla. Informoinnista huolehtiminen tulisi määritellä jonkun työntekijän tehtäväksi, jotta päivittäminen tulisi varmasti tehtyä. Kaikki informointiasiakirjat **tulisivat myös löytyä ruotsinkielisinä.**

TIETOSUOJATYÖRYHMÄT

Kaupungin tietoturva- ja tietosuojatyöryhmän tehtävänä on valmistella kaupunkia koskevia tietoturvaan ja tietosuojaan liittyviä ohjeita sekä antaa suosituksia ja kannanottoja edellä mainituista asioista. Kaupungin tietosuojavastaava toimii ryhmän puheenjohtajana ja kaupunginjohtaja nimeää työryhmän jäseniksi toimialojen edustajat. Vuonna 2020 tietoturva- ja tietosuojatyöryhmä kokoontui 9 kertaa.

Tietosuojan jalkauttamisessa ja sisäänrakentamisessa **toimialojen ja palvelualueiden tietosuojavastuuhenkilöt ovat keskeisessä asemassa.** Heidän tehtävänä on jalkauttaa tietosuoja koskeva ohjeistus ja tietosuojatyöryhmässä sovitut käytänteet oman toimialansa/palvelualueensa prosesseihin. **Tietosuoja tulisi sisällyttää kaikkien vastuuhenkilöiden työtehtäviin ja ennen kaikkea varata riittävästi aikaa tehtävän suorittamiseen. Vuoden 2020 aikana ei ole tapahtunut merkittävää resurssien lisäämistä tietosuojavastuuhenkilöiden tehtäviin.**

Pääkaupunkiseudun tietosuojatyöryhmään kuuluvat Vantaan, Helsingin, Espoon ja Kelan tietosuojavastaavat. Työryhmässä käsitellään kaupunkeja ja Kelaa koskevia tietosuoja-asioita. Asioiden yhdessä käsittelemisestä saadaan paljon hyötyä, koska kaikkia kaupunkeja koskevat samat säännöt ja velvollisuudet. Resursseja säästyy ja lainsäädännön tulkinnat ja linjaukset pystytään pitämään yhtenäisinä. Vuonna 2020 työryhmä kokoontui 7 kertaa.

TIETOSUOJAKOULUTUKSET

Vuonna 2020 ei pidetty koko kaupungin henkilöstölle suunnattua tietosuojakoulutusta. Marraskuussa 2019 pidettiin koko kaupungin henkilöstölle suunnattu tietosuojakoulutus. Koulutus videoitiin ja materiaali on ollut katsottavissa kaupungin intranetissä, ja nauhoite on toiminut myös yleisenä vuoden 2020 tietosuojakoulutuksena koko kaupungin henkilöstölle. Koronaepidemiasta johtuen fyysisiä koulutustilaisuuksia ei ole voitu järjestää. Toimialoilla on järjestetty omia toimialan tarpeisiin kohdistuneita koulutuksia.

Vuonna 2020 on **suunniteltu ja valmisteltu uutta koko kaupungin henkilöstölle suunnattua kolmeosaista tietosuojakoulutusta ja testiä.** Testi on tarkoitus saada **käyttöön vuonna 2021.**

LOPUKSI

Tietomurtojen ja henkilötietojen väärinkäytön määrä tulee todennäköisesti tulevina vuosina kasvamaan. Motiivit ja tarkoitusperät voivat olla erilaisia, mistä johtuen väärinkäytöksiä seuraukset voivat olla vakavia ja pitkäaikaisia yksityisille henkilöille sekä myös henkilötietojen käsittelijälle.

Psykoterapiakeskus Vastaamoon kohdistuneessa tietomurrossa toteutuivat kaikki nämä uhkakuvat. Tämänkaltaiset tietomurrot ovat usein estettävissä ja ne ovat myös mahdollista estää. **Keskeinen väline on tässä tietosuojan vaikutustenarvionti.** Pelkästä vaikutustenarvioinnin tekemisestä ei kuitenkaan ole pelastajaksi, vaan havaittuihin riskeihin pitää myös reagoida. **Vastuu kaikesta tästä on rekisterinpitäjällä ja johdolla sen edustajana.**

Palveluiden ulkoistaminen ei ole tie vastuiden siirtoon palveluntuottajalle, vaan vastuu säilyy edelleen rekisterinpitäjällä. Tehtäviin sopimukseen tulee sisällyttää tarkat veloitteet henkilötietojen käsittelystä. Hyvin tehdyt sopimuksetkaan eivät riitä, vaan rekisterinpitäjän on myös valvottava palveluntuottajaa sopimuksen teon jälkeen ja varmistettava säännöllisesti, että sopimuksessa sovitut asiat toteutuvat myös käytännössä.

Jotta Vantaalla pystyttäisiin estämään tietomurrot ja henkilötietojen käsittelyyn liittyvät laittomuudet, **tulee tietosuojan vaikutustenarviointeihin panostaa enemmän** kuin niihin tällä hetkellä panostetaan. Samoin palveluntuottajien tietojen käsittelyn säännöllistä valvontaa tulee huomattavasti tehostaa.

TOIMIALOJEN / PALVELUALOJEN RAPORTIT

SOSIAALI- JA TERVEYDENHUOLLON TOIMIALA

Vuonna 2020 on ollut keskiössä COVID-19 maailmanlaajuinen leviäminen. Sosiaali- ja terveydenhuollon toimialalla käsitellään runsaasti salassa pidettäviä tietoja, joiden käsittelyyn on tarkat säännökset lainsäädännössä. Tietosuojaan näkökulmasta keskeisiä ongelmakohtia ovat olleet erityisesti tautiin liittyvä tiedon dokumentointi, mm. mitä tietoja saa kirjata ja minne näitä tietoja saadaan tallentaa. Siirryttäessä etätyöskentelyyn niissä tehtävissä, joissa työtehtävät sen sallivat, nousi esiin paljon kysymyksiä koskien tietojen käsittelyä sekä tietosuoja- ja tietoturva-asioita etänä työskennellessä.

Myös vuosien 2019–2020 aikana käyttöön otettu uusi asiakas- ja potilastietojärjestelmä Apotti on edelleen työllistänyt vuonna 2020. Järjestelmään liittyviä prosesseja ja ohjeistuksia on edelleen työstetty ja päivitetty. Järjestelmään liittyen nousee myös esiin koko ajan paljon erilaisia kysymyksiä, joka osoittaakin omalta osaltaan, että tietoisuus tietosuoja-asoiden huomioimisesta on kasvussa.

Sosiaali- ja terveydenhuollon toimialan selosteet ja informointiasiakirjat on päivitetty ja hyväksytty kesällä 2020. Uusissa asiakirjoissa on huomioitu tapahtuneet muutokset, eli muun muassa uuteen asiakas- ja potilastietojärjestelmään siirtyminen, ja lisäksi painotettu asiakirjojen selkeyttä ja ymmärrettävyyttä. Lisäksi kokonaan uudet selosteet ja informointiasiakirjat tehtiin COVID-19-tartuntojen seurannan ja jäljityksen rekisteristä sekä COVID-19-tukipalveluista.

Vuoden 2020 aikana tehtiin lukuisia vaikutustenarvioiteja. Oman kategoriansa on muodostanut COVID 19 -pandemiaan liittyvät vaikutustenarviointit. Näitä on tehty muun muassa pandemian tukipalveluista (tilapäismajoitus ja ruoka-apu) sekä COVID 19-näytteenottobotista. Myös videovastaanottojen käytöstä on tehty vaikutustenarviointi. Vuoden aikana pyrittiin myös selkeyttämään vaikutustenarviointien ohjeistusta ja prosesseja sekä järjestetty koulutuksia, jotta vaikutustenarvioiteja pystyttäisiin tekemään palvelualueilla mahdollisimman itsenäisesti.

Vuonna 2020 sosiaali- ja terveydenhuollon toimialalla on toiminut vuoden 2019 tapaan tarvittaessa kokoontuva tietosuojatiimi, jonka kokoonpanoon on kuulunut toimialan tiedonhallinnan ja tietosuojaan asiantuntijoita. Tietosuojaan liittyvään ohjeistukseen ja neuvontaan menee 1,5 täysipäiväisen lakimiehen työpanos.

Tietoturvaloukkauksia raportoitiin vuonna 2020 hieman enemmän verrattuna edeltävään vuoteen. Tapahtuneet tietoturvaloukkaukset käydään läpi henkilökunnan kanssa, ja ne on käsitelty johtoryhmissä ja viety tiedoksi eteenpäin. Tietoturvaloukkausten käsittelystä on lisäksi prosessiohje, joka on selkiyttänyt toimintaa. Esimiehillä on nyt aiempaa paremmin tietoa siitä, miten toimia, kun tietoturvaloukkaus tapahtuu.

KASVATUKSEN JA OPPIMISEN TOIMIALA

Vuonna 2020 toimialan tietosuojatyössä painottuivat koronan tuomat haasteet sekä sen myötä uusien opetusmenetelmien käyttöönotto. Paljon kysymyksiä herätti muun muassa

kameran käyttö opetuksen ja varhaiskasvatuksen ollessa etänä. Haasteelliseksi on koettu myös tietosuojalainsäädännön ja julkisuuslain suhde. Toimialalla on jatkettu edelleen henkilötietojen käsittelyyn liittyvien lomakkeiden ja ohjeiden uudistamista ja päivittämistä.

Koronaepidemian tuomat haasteet ovat näkyneet eniten nimenomaan koulujen ja päiväkotien arjessa. Etäopetus on vaatinut uusien opetusmenetelmien nopeaa omaksumista, eikä aina ole ollut esimerkiksi selvää, miten tietosuojalainsäädännön kannalta voidaan toimia lainmukaisesti tilanteissa, joissa opettajan on täytynyt varmistaa opiskelijan henkilöllisyys esimerkiksi koetilanteessa. On ollut myös tarpeen pohtia entistä tarkemmin, ovatko opetuksessa käytössä olevat laitteet ja sovellukset tietoturvallisia. Tekniikka ei sinänsä ole aiheuttanut epidemia-aikana suuria ongelmia, vaan laitteet ovat suurimmaksi osaksi toimineet, ja niitä sekä ohjelmistoja on osattu käyttää oikein ja ohjeistuksen mukaisesti.

Sisäisen tarkastuksen ja siinä ilmenneiden puutteiden vuoksi informointiasiakirjoihin on pyritty kiinnittämään aiempaa enemmän huomiota. Informointiasiakirjat käytiin läpi syksyn 2020 aikana lakimiehen ja muiden asiantuntijoiden toimesta, jolloin mahdolliset puutteet niissä korjattiin.

Vuonna 2020 vaikutustenarviointeja tehtiin lähinnä kevennetysti eli vaikutustenarviointien kohteena olivat lähinnä ilmaiset opetuksessa ja varhaiskasvatuksessa käytettävät sovellukset, joiden osalta laajaa vaikutustenarviointia ei ole tarpeen tehdä. Vaikutustenarvioinnin läpäisseitä ja käytössä olevia uusia sovelluksia tarkastettiin noin 130 kappaletta.

Toimialan oma tietosuojakulttuuri on kehittynyt vuonna 2020 tietosuojatyöryhmän perustamisen ansiosta sekä uusien ja päivitettyjen ohjeistusten myötä. Tietosuojatyöryhmään kuuluu vaihtelevasti noin 15 jäsentä. Jäsenet hoitavat tietosuojaan liittyviä asioita osana muita työtehtäviään. Jäsenissä on edustajia niin varhaiskasvatuksesta, perusopetuksesta kuin tietohallinnostakin.

KAUPUNKIYMPÄRISTÖN TOIMIALA

Kaupunkiympäristön toimialan toiminnot ja palvelut ovat poikkeuksellisesta koronaviruspandemian sävyttämästä vuodesta huolimatta sujuneet liki normaalisti. Asiakaspalvelua ja -vuorovaikutusta sekä asiantuntijatyötä on tehty paljolti sähköisiä välineitä monipuolisesti hyödyntäen, ja etätyötä mahdollisuuksien mukaan suosien. Vuosi 2020 jääkin kaupunkiympäristön toimialan historiaan digitaalisen työnteon ja vuorovaikutustapojen omaksumisen vuotena. Uudet toimintatavat seuraavat meitä myös koronapandemian jälkeiseen aikaan.

Etätyöskentelyn sujuvuuden varmisti MATTI - Maankäytön toimintamalli ja tietojärjestelmäkokonaisuus, jonka saatiin täysimääräisesti käyttöön kesällä 2020. MATTI-kokonaisuuden kautta pyörivät kymmenet toimialamme eri prosessit niin maankäyttöön, kaavoitukseen, ympäristökeskuksen, rakennusvalvonnan ja kuntateknisen infran elinkaaren hallintaan, sekä kartta- ja paikkatiedon tuotantoon ja hallintaan liittyen. Kyseessä on ollut

valtava, liki viisivuotinen ponnistus, sillä MATTI on ainutlaatuisen laaja alamme digitaalinen kokonaisratkaisu.

Kaupunkiympäristön toimialan järjestämissä yleisötilaisuuksissa otettiin käyttöön uusi henkilötietojen käsittelyyn liittyvä toimintamalli koronaepidemian vuoksi. Alkusyksystä toimialalla järjestettiin fyysisiä yleisötilaisuuksia sen hetken viranomaisohjeita ja –suosituksia noudattaen. Tilaisuuksissa kerättiin poikkeuksellisesti osallistujien nimi- ja yhteystiedot koronavirustartunnan jäljityksen helpottamiseksi. Aikaisemmin yleisötilaisuuksiin osallistujien yhteystietoja ei ole kerätty. Uudesta käytännöstä laadittiin asianmukainen informointiasiakirja kaupungin verkkosivuille ja tietoja säilytettiin vain tartunnan jäljityksen kannalta tarkoituksenmukainen aika.

Kaupunkiympäristön toimialalla on aloitettu informointiasiakirjojen laaja ajantasaistaminen loppuvuodesta 2020. Työ on tarkoitus saattaa valmiiksi vuoden 2021 aikana. Tavoitteena on parantaa toimialan informointiasiakirjojen kattavuutta ja tehdä niistä paremmin uutta organisaatorakennetta vastaavia. Laajempi päivitystyö on lähtenyt liikkeelle palvelualueille suunnatulla kyselyllä lakisääteisissä tehtävissä mahdollisesti tapahtuneista muutoksista, jotka informointiasiakirjoissa tulisi huomioida.

Kaupunkiympäristön toimialalla on vuoden aikana tehty yksi vaikutustenarviointi, joka tehtiin pysäköinnin valvonnan haalarikameroiden käytöstä kevään aikana. Lisäksi kesän ja syksyn 2020 aikana aloitettiin Matti järjestelmän vaikutusten arvioinnin tekemistä ja tarkoituksena on saada arviointi valmiiksi vuoden 2021 aikana.

Kaupunkiympäristön toimialalla on loppuvuodesta 2020 vahvistettu tietosuoja-asioiden resursseja lisäämällä toimialan tietosuojavastuuhenkilöihin toinen toimialan hallintoasiantuntijoista. Vastuuhenkilöiden lukumäärän kasvattaminen mahdollistaa aiempaa laajemmat tietosuojan toimialatasoiset kehittämistoimet ja edesauttaa tietosuoja-asiakirjojen ajan tasalla pitämistä.

Organisaatiouudistuksen yhteydessä alkuvuodesta 2020 kaupungin henkilöstöhallintojärjestelmät eivät olleet täysin ajan tasalla, mikä saattoi aiheuttaa henkilötietojen näkymistä väärille henkilöille. Havaituista epäkohdista ilmoitettiin välittömästi järjestelmien pääkäyttäjille, minkä jälkeen havaitut ongelmat korjattiin.

TALOUS JA STRATEGIA

Talouden ja strategioiden tulosalueella koronaepidemia ei aiheuttanut merkittäviä muutoksia henkilötietojen käsittelyyn, vaan työntekijät noudattivat henkilötietojen käsittelyssä samoja ohjeita ja periaatteita kuin normaaliaikana. Henkilötietojen käsittely ei vaikeutunut, sillä käyttäjät pystyivät käyttämään henkilötietojärjestelmiä sujuvasti etäyhteyksillä. Koronaepidemian aikana käyttäjiltä ei tullut normaaliajoista poikkeavaa palautetta.

Talous- ja strategia -palvelualue on laatinut henkilötietojärjestelmistään suomen- ja ruotsinkieliset informointiasiakirjat, jotka löytyvät Vantaan kaupungin internet-sivuilta. Palvelualue on laatinut Webropol-järjestelmästä myös englanninkielisen

informointiasiakirjan. Strategia- ja tutkimusyksikkö päivitti informointiasiakirjojen tekstin aktiivimuotoon sisäisen tarkastuksen ohjeiden mukaisesti. Lisäksi strategia- ja tutkimusyksikkö muutti informointiasiakirjoja saavutettavuusdirektiivin mukaisiksi.

Talous ja strategia -palvelualueelle ei tehty uusia vaikutustenarviointeja vuoden 2020 aikana. Palvelualue kuitenkin päivittää aiemmin tehdyt vaikutustenarvioinnit vuosittain. Järjestelmien pääkäyttäjät ovat lisänneet vaikutustenarvointien päivitykset järjestelmien vuosittaisiin ylläpitotehtäviin.

Vuoden 2019 Facta Väestö -osan vaikutustenarvioinnissa ja sen päivityksessä vuonna 2020 vaikutustenarvioinnin osallistajat löysivät järjestelmästä niin paljon tietosuojariskejä, että KPMG:n tietosuojakonsultti suositteli järjestelmälle erillisen vaikutustenarvioinnin loppuraportin tekoa. Järjestelmän pääkäyttäjä kirjoitti loppuraportin ja toimitti sen strategia- ja tutkimuspäällikön hyväksynnän jälkeen Vantaan strategiselle tietohallinnolle. Raportin havaintojen perusteella strateginen tietohallinto toteutti vuoden 2020 aikana toimenpiteitä, joilla on korjattu kriittisimpiä Facta Väestö -osan tietosuojauhkia.

KASVUPALVELUT

Koronaepidemia aiheutti muutoksia henkilötietojen käsittelyyn. Palveluissa salassapitoon kiinnitettiin enemmän huomiota, asiakkaita palveltiin enemmän puhelimitse ja puheluissa varmistettiin henkilöllisyys useilla kysymyksillä. Esimerkiksi työllisyyspalveluiden kuntouttavassa työtoiminnassa asiakkaiden nopea kontaktointi tekstiviestein synnytti uudenlaista henkilötietojen käsittelyä. Lisäksi kuntouttavassa työtoiminnassa asiakirjojen täyttö ja vahvistaminen tapahtui sähköisesti.

Osaamiskeskuksessa koronaepidemia on tuonut osittain muutoksia henkilötietojen käsittelyyn, sillä osa asiakastapaamisista on täytynyt siirtää verkkovälitteisiksi. Verkon kautta tehtävä asiakaspalvelu on saattanut yksittäisissä tilanteissa muuttaa henkilötietojen käsittelyä, jos asiakas on omalla suostumuksellaan jakanut henkilötietojaan työntekijälle esimerkiksi WhatsApp -sovelluksella tai Teamsissa. Henkilötietojen käsittelyn perusajatus ja -käytänteet eivät kuitenkaan ole muuttuneet, ainoastaan toimintatyöli ja -välineet ovat osittain muuttuneet etäkohtaamisten vuoksi.

Työllisyyspalveluiden kuntouttavassa työtoiminnassa ja Ohjaamossa henkilötietojen käsittely hidastui, muttei vaikeutunut. Korona aiheutti kuitenkin ongelmia suostumuslomakkeiden allekirjoittamisessa. Asiakkailta oli usein vaikeuksia ymmärtää ohjeistusta tai he unohtivat lähettää suostumuslomakkeen takaisin. Koronan myötä tietosuojaan oli myös kiinnitettävä yhä enemmän huomiota.

Osaamiskeskuksessa henkilötietojen käsittely vaikeutui ainoastaan suostumuslomakkeen täyttämiseen vaadittavan uuden prosessin vuoksi sekä osittain siitä syystä, että asiakkailta on paikoitellen haasteita digitaadoissa. Tämä vaikeuttaa etänä tehtävää asiakastyötä yleisesti ja siksi myös henkilötietojen käsittelyä. Muutoin henkilötietojen käsittely ei vaikeutunut.

Sisäinen tarkastus kiinnitti tarkastuksessa huomiota informointiasiakirjoihin. Työllisyyspalveluissa informointiasiakirja päivitettiin uuden ohjeistuksen mukaiseksi määräaikaan mennessä. Vaikutustenarviointeja ei vuonna 2020 tehty lainkaan.

Työllisyyspalveluissa tuli sijaisuuteen kaksi tietosuojayhdyshenkilöä, jotka hoitavat tehtävää oman työnsä ohella rajallisella ajankäytöllä. Elinkeinopalveluilla on yksi tietosuojayhdyshenkilö. Kasvupalveluiden hallinnossa ei ole nimettyä henkilöä. Tietosuoja-asioiden hoitamiseen ei ole riittävästi henkilöitä tai osaamista Työllisyyspalveluissa. Tarvitaan enemmän koulutusta ja neuvontaa tietosuoja- ja tietoturva-asioissa ja vastuista sovittava paremmin.

KUNTADEMOKRATIA

Koronaepidemia siirsi työntekijöiden päivittäisen kanssakäymisen nettiin ja välineeksi vakiintui O365:n Teams niin toimielimien kanssa kuin viikkopalavereissakin. Etänä oleminen muutti monia käytäntöjä, tosin samaan aikaan sähköistettiin monia prosesseja. Allekirjoitettavien asiakirjojen osalta käsittely saattoi viivästyä, kun työntekijät saattoivat käydä toimistolla vain kerran viikossa mutta muiden asiakirjojen käsittely jopa nopeutui koronan vuoksi.

Kuntademokratiassa paperinkäsittely vähentyi selkeästi. Henkilötietojen sisältävien asiakirjojen toimittamiseen käytettiin asiakirjan jakamista ja sähköpostia sisäisessä viestinnässä. Sähköpostin salaamista suositellaan silloin, kun sähköposti lähtee kaupungin ulkopuolelle tai sähköposti sisältää arkaluonteisia henkilötietoja.

Toimielinten kokouksissa nähtävillä olevat henkilötietoja sisältävät asiakirjat ovat siirretty Extranettiin salasanalla suojattuina tietoina. Tiedostot poistetaan kokouksen jälkeen. Henkilötietojen käsittelyä on seurattu tarkasti, ettei niitä valu eteenpäin, mm. lokitiedot on kertaalleen tutkittu eikä toistaiseksi asiakirjoja ole ollut lukemassa ketään ylimääräistä henkilöä.

Informointiasiakirjoista löytyi useita epätäsmällisyyksiä, vaikka itse sisältö on kunnossa. Asiakkaan näkökulmasta asiakirjat sisälsivät kaikki tarvittavat tiedot, miten henkilötietoja käsitellään. Puutteellisuuksia löytyi mm. asiakirja oli laadittu vanhanaikaiselle pohjalle, päivämäärä puuttui, nimikkeet olivat vääriä eli Uusi Vantaan organisaatiomuutosta ei ole päivitetty tai asiakirjasta ei ole laadittu kieliversiota. Puutteet korjataan alkuvuoden 2021 aikana.

Sähköisen arkistosta laadittiin vaikutustenarvio kilpailutuksen määrittelyvaiheessa. Vaalien tietosuoja-asiakirjat päivitettiin vastaamaan kuntavaaleja 2021. Vaikutustenarvioinnissa tuli esiin ohjeistuksen tärkeys ja se, että käyttöoikeuksia annetaan vain niille henkilöille, jotka oikeasti tarvitsevat tietoja. Vaikutustenarvointi päivitetään Twebin osalta vuonna 2021, kun uusi osa Valmu saadaan käyttöön ja määritellään aineistojen siirrot sähköiseen arkistoon.

Kaupungin tietosuojavaastaava kuuluu organisatorisesti Kuntademokratiaan, minkä lisäksi palvelualueella on kaksi henkilöä, joiden toimenkuvaan kuuluu myös tietosuojaan liittyviä

tehtäviä. Tietosuoja-asioihin tarvittaisiin lisäresursseja esim. tietosuoja-asiantuntija, joka enemmän jalkauttaisi tietosuoja- ja –turva-asioita kentälle.

SISÄINEN TARKASTUS

Korona epidemialla ei ole ollut vaikutuksia sisäisessä tarkastuksessa tapahtuvaan henkilötietojen käsittelyyn.

Sisäinen tarkastus teki syksyllä 2020 tarkastuksen tietojärjestelmäselosteisiin ja henkilörekistereiden informointiasiakirjoihin. Tarkastuksessa havaittiin mm., että palvelualueet eivät olleet laatineet kaikista henkilörekisteristä informointiasiakirjoja tai ne eivät olleet ajan tasalla. Jälkitarkastus tehdään syksyllä 2021.

Palveluuyksikössä ei ole tehty vaikutustenarviointeja vuonna 2020 eikä aikaisemminkaan. Vuoden 2021 aikana tehdään parhaillaan kehitteillä olevan Whistleblowing-kanavan (vihjelinjan / ilmiantokanavan) vaikutustenarviointi.

Tarkastusjohtaja hoitaa tietosuoja-asioita muiden työtehtäviensä ohessa.

VIESTINTÄ

Viestinnän palveluuyksikkö on laatinut omistamiinsa palveluprosesseihin liittyvät henkilötietojen sisäiseen käyttöön tarkoitetut käsittelyselosteet sekä julkiset informointiasiakirjat liittyen sosiaalisen median kilpailuihin, saavutettavuuden monitorointityökalu Siteimproveen sekä uutiskirjepalveluun. Asiakirjat on julkaistu vantaa.fi-sivustolla.

Tietoisuus henkilötietojen ja yksityisyyden suojaamisesta on vahvistunut viestinnän tehtävissä edelleen. Viestintä on tuonut tietosuojaan liittyvät kysymykset esille toimialojen yhteisissä toimintaprosesseissa ja tarkastellut käyttäjille suunnattuja ohjeita tietosuojan näkökulmasta.

Viestinnän palvelualueella pidettiin 21.2.2020 sisäinen informointitilaisuus tietosuojasta ja vuoden 2020 kehittämiskohteista. Viestinnän omien ohjeiden kartoitus, päivitys, kokoaminen ja raportointi on kuitenkin vielä kesken.

Viestintä on tehnyt neljä alkukartoitusta vuonna 2020. Lisäksi yhden vuonna 2019 tehdyn alkukartoituksen osalta vaikutustenarviointi tehtiin vuoden 2020 puolella. Viestinnästä vaikutustenarvioinnin tekemiseen on osallistunut kartoituksesta riippuen 2-4 henkilöä ja tarvittaessa projektipäällikkö tietohallinnosta.

HENKILÖSTÖ- JA KONSERNIPALVELUT

Henkilötietojen käsittelyyn koronaepidemian aikana kiinnitettiin erityistä huomiota. Keskitetty hr ohjeisti intrassa ja esimiehille lähetettävissä uutiskirjeissä toimittamaan

epidemiasta johtuvien poissaolojen tiedot hr-palveluportaalin kautta ja terveydentilaa koskevat dokumentit OmaVantaa -asiointikanavan kautta.

Koronaepidemiasta aiheutui tarve siirtää kaupungin suljettujen toimintojen henkilöstöä muilta toimialoilta sosiaali- ja terveystoimen toimialalle. Henkilöstösiirtojen toteuttamista varten perustettiin keskitettyihin hr-palveluihin resurssikeskus, jonka tehtävänä oli organisoida siirrot.

Informointiasiakirja henkilötietojen käsittelystä palvelussuhteen aloituksessa ja sen aikana on julkaistu työntekijöiden intrassa. Kun uudelle henkilölle ollaan tekemässä työsopimusta tai viranhoitomääräystä, on palkkaava esimies ohjeistettu kertomaan hänelle henkilötietojen käsittelystä palvelussuhteen aikana jo ennen kuin hänen tietojaan viedään hr-järjestelmiin.

Informointiasiakirja henkilötietojen käsittelystä rekryointitietojärjestelmässä on julkaistu Vantaan ulkoisella sivustolla. Siellä on julkaistu myös informointiasiakirja henkilötietojen käsittelystä palkkioiden ja korvausten maksatuksessa.

Vuonna 2020 vaikutustenarviointi tehtiin työturvallisuusjärjestelmä Tutkasta. Hr-palveluissa käyttöön otetun palvelualustan (Service Now) ja asiakkaille käyttöön tulleen palveluportaalin osalta alkukartoitus tehtiin vuonna 2020, mutta riskianalyysin tekeminen siirtyi seuraavan vuoden puolelle.

Keskitettyjen Hr-palvelujen tietosuojavastaavan rooliin kuuluvia tehtäviä hoidettiin muiden tehtävien ohessa. Muita erityisesti tietosuoja-asioihin liittyviä resursseja ei keskitetyissä hr-palveluissa ollut. Keskitettyjen hr-palveluiden sisäisen tietosuojan toimintaohjeen mukaan jokainen henkilötietoja käsittelevä vastaa siitä, että tietosuoja toteutuu lainsäädännön tarkoittamalla tavalla ja esimies vastaa siitä, että kaikki alaiset saavat riittävän tietosuojaperehdytyksen ja että henkilöstön osaaminen on ajan tasalla myös tältä osin.

Tietosuojaosaamiseen ei ole pystytty resursoimaan keskitetyissä hr-palveluissa niin paljon kuin olisi ehkä tarkoituksenmukaista. Kehittämiskohteeksi nostetaan jatkossa, että osaamista tietosuojavastaavan tehtävissä vahvistetaan palvelualueella/toimialalla ja että keskitettyä osaamista saadaan erityisesti henkilökunnan ohjeistamiseen ja osaamisen ylläpitämiseen sekä ohjaamaan ja tukemaan vaikutustenarviointia.

KAUPUNKIKULTTUURIN TOIMIALA

Vuoden 2020 alusta voimaan tullut Vantaan kaupungin uusi organisaatiomalli näkyi myös toimialan tietosuojatyössä. Aiemmin kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopalvelut sekä kirjasto ja aikuisopisto olivat hallinnollisesti osa sivistystoimen toimialaa. Siksi nykyisellä Kaupunkikulttuurin toimialalla käytiin organisoidusti läpi aiemmin Sivistystoimen toimialalla tehtyjä tietosuojaselvityksiä ja samalla paneuduttiin mm. henkilötietojen käsittelyyn liittyviin informointiasiakirjoihin sekä henkilötietojen käsittelytoimista tehtyihin selosteisiin. Mitään uutta ja merkittävää muutosta aiempiin toimintamalleihin ei ole tehty, vaan muutokset ovat olleet pääasiassa asiakirjojen päivittämistä uuden hallinto-organisaation mukaisiksi.

Keskeiset muutokset vuonna 2020 liittyvät koko vuoden vallinneeseen globaaliin pandemiaan, koronavirukseen. Koronan vuoksi yhteiskunnallisia toimintoja on viety

enenevässä määrin sähköiseen verkkoympäristöön. Yhteiskunnallisen muutoksen seurauksena myös tietosuojaan merkitys on korostunut, kun palvelut ja toiminnot ovat siirtyneet verkkoon.

Korona-ajan kokoontumisrajoitukset ovat osuneet Kaupunkikulttuurin toimialan palveluihin, sillä kaikkia palveluita ei voi viedä verkkoon. Monet toimialan palvelut ovat olleet verkossa hyödynnettävissä jo ennen koronaa. Vuoden aikana muuttuneista toimintoja koskevista rajoituksista ja ehdoista pystyttiin kuitenkin informoimaan tehokkaasti rekisteröityjen yhteystietoja hyödyntäen. Kuten toimialalla yleisesti, jo olemassa olevissa palveluissa käsitellään henkilötietoja vain siinä laajuudessa kuin se on välttämätöntä palveluiden ja toimintojen hoitamiseksi.

Aiemmin laadittujen informointiasiakirjojen tarkistuksen yhteydessä päivitettiin asiakirjat uuden organisaatiomallin mukaisiksi. Nykyiset informointiasiakirjat ovat pääasiassa rekisterikohtaisia ja uusien henkilörekistereiden osalta laaditaan uusi informointiasiakirja, jotta rekistereiden eroavaisuudet voidaan ottaa tapauskohtaisesti huomioon. Informointiasiakirjojen läpikäynti ja ajantasaisuuden tarkistus tapahtuvat vuosittain tietotilinpäätöksen laatimisen yhteydessä.

Vuonna 2020 ei aloitettu yhtään vaikutustenarviointia eikä olemassa olevien henkilörekistereiden vaikutustenarviointeja päivitetty. Henkilörekistereiden osalta on katsottava uuden toimialan tilanteen olleen stabiili, kun toimintaa jatkettiin aikaisempien rekisterien varassa eikä uusia rekistereitä perustettu.

Tietoturvaloukkauksia sattui vuoden 2020 aikana kuusi kappaletta. Näistä viidessä tehtiin tietoturvaloukkausilmoitus kaupungin tietosuojavastaavalle ja yhdessä ei. Viimeksi mainitussa tapauksessa oli kyse laajempia toimintamallimuutoksia ja viranomaisyhteistyötä vaatineesta tapahtumasta, jolloin tietosuojavastaava ja muut kaupungin tietoturva-ammattilaiset olivat mukana tilanteen ratkaisemisessa, eikä erillistä lomaketta täytetty.

Kaupunkikulttuurin toimialalla tietosuoja-asioissa vastuuhenkilönä toimivia lakimiehiä oli vuoden 2020 aikana kaikkiaan kolme. Lyhyeksi jääneiden kausiensa aikana vastuuhenkilöt eivät ehtineet muodostaa kokonaiskuvaa tai johtamaan pitkäjänteisesti tietosuojatyötä toimialalla. Tämä vaikutti toimialalla tietosuojatyön organisointiin ja katkot vaikeuttivat luonnollisesti muun muassa tiedonsiirtoa, vaikka myös yhteisten palveluiden päällikkö ja hallintoasiantuntija tukevat tietosuojatyötä toimialalla.

HANKINTAKESKUS

Covid-19-epidemia (myöhemmin korona) on vaikuttanut hankinnan palveluyksikön toimintaan monin eri tavoin. Koronan vuoksi Hankinta on mm. pikaisella aikataululla keskitetysti hankkinut Vantaan kaupungin henkilöstön käyttöön henkilösuojaimia. Lisäksi hankinnan työntekijät ovat työskennelleet vuoden 2020 aikana pääosin etätyössä.

Merkittävin koronasta aiheutuva muutos on ollut rikosrekisteriotteiden tarkastus. Läsäntyötä tehdessä rikosrekisteriotteet tarkastettiin paikan päällä toimittajan läsnä ollessa. Koronan vuoksi rikosrekisteriotteet on myös tarkastettu etänä. Henkilökuntaa on ohjeistettu

toimimaan siten, että rikosrekisteriotteet näytetään ja tarkastetaan etäyhteydellä kameran välityksellä. **Rikosrekisteriotteita ei saa tallentaa mihinkään tietovälineeseen, sillä mikäli ne näytettäisiin** jakamalla ote videoneuvottelusovelluksessa, on riski, että dokumentti tallentuu tietovälineeseen. Kameran välityksellä tarkastettaessa rikosrekisteriotteen dokumentti ei tallennu mihinkään tietovälineeseen.

Hankinnan palveluyksikkö selvittää vastuullaan olevien henkilörekisterien ja tietojärjestelmien informointiasiakirjojen ajantasaisuuden ja päivittää ne tarvittaessa vuoden 2021 aikana.

Hankinnan palveluyksikkö käyttää hankinnoissa Vantaan kaupungin laatimia vaikutustenarvioinnin lomakkeita: tietosuojan alkukartoitus ja riskiarviointitaulukko. Lisäksi hankintoja käsitellään hankintojen arviointiryhmässä. Hankintojen arviointiryhmässä tarkastellaan hankintakohtaisesti hankintojen vastuullisuutta sekä myös sitä, sisältyykö hankintaan henkilötietojen käsittelyä.

Tietosuojaa on käsitelty 16 hankinnassa, joista kolmessa (3) on tehty vaikutustenarviointi. Hankinnan palveluyksikön tilastoissa ei ole huomioitu tietojärjestelmien- tai sovellusten hankinnoissa tehtyjä alkukartoituksia ja vaikutustenarviointeja, jotka tehtiin tietohallinnon palvelukeskuksen toimesta.

Jokaisessa hankintaprosessissa hankinnasta vastaava hankinta-asiantuntija huolehtii siitä, että sekä alkukartoituslomake että mahdollinen vaikutustenarviointi tulee tehdyksi. Tietosuojavastuut hankinnoissa eivät ole aivan selkeät. Sisäisellä asiakkaalla ei myöskään ole välttämättä riittäviä resursseja osallistua täysipainoisesti oman toimi- tai palvelualueensa tietosuojan hallintaan. Erityisesti resurssien puute näkyy sopimuksenaikaisessa tietosuojan hallinnassa. Käytännössä tämä on johtanut siihen, että hankinnan palveluyksikkö on hoitanut alikäsittelijöiden hyväksyntää ja tietosuojadokumenttien päivytystä sopimuksen aikana.

Hankinnassa on tietosuojasta vastaava lakimies, jonka työpanoksesta puolet kohdistunut tietosuojasioiden hoitoon. Pyrkimyksenä jatkossa on se, että koulutusta ja perehdytystä lisäämällä jokainen lakimies pystyy hoitamaan oman hankintansa tietosuojasiat. Noin puolella hankinta-asiantuntijoista on vuoden 2020 aikana ollut hankintoja, joissa on pitänyt käsitellä tietosuojasiaita jollakin tapaa.

TIETOHALLINTO

Koronaepidemia ja sen mukanaan tuoma etätyöskentely ei sinällään vaikuttanut Tietohallinnon omaan henkilötietojen käsittelyyn mitenkään. Tietohallinto oli kuitenkin vahvassa roolissa taustalla, kun suuri määrä kaupungin työnteosta siirtyi etänä tehtäväksi. Aivan aluksi oli suhteellisen pieniä teknisiä haasteita lähinnä lisenssimäärien suhteen, kun etätöitä tekevien määrä kasvoi, mutta tilanteet saatiin nopeasti ja vähäisillä teknisillä ratkaisuilla kuntoon. Koronaepidemian takia ei jouduttu tekemään mitään tietoturvaa heikentäviä ratkaisuja.

Koronaepidemian myötä niin opetus-, sosiaali- kuin terveysalallakin asiakkaiden kohtaaminen muuttui nopeasti ja erityisesti videoneuvottelujärjestelmien suhteen jouduttiin

ottamaan kantaa. Niistä annettiin tietoturvalausuntoja toimialojen päätöksenteon helpottamiseksi samalla kun kaupungin tietosuojavastaava ohjeisti yleisemmin aiheesta. Toimialat tekivät näiden perusteella omia päätöksiään järjestelmien käytöstä. Samoin muiden uusien tarpeiden, kuten esimerkiksi koronajäljitystoiminnan, tietoturvaa ja teknistä toteutusta käsiteltiin usein lyhyelläkin varoitusajalla.

Tietohallinto on yleisesti sovellusten ja järjestelmien suhteen toimialoja avustava taho. Myös informointiasiakirjojen suhteen päävastuu niistä on toimialoilla ja Tietohallinnon rooli on osallistua asiaan tarvittavissa määrin.

Vuoden 2019 tietotilinpäätöksen linjauksen mukaan Tietohallinnon vastuulla olevissa järjestelmissä ei käsitellä arkaluontoisia henkilötietoja, joten niihin ei ole tehty vaikutustenarviointeja. Tietohallinto on kuitenkin ollut vahvassa roolissa toimialojen vaikutustenarvioinneissa sekä luomassa ja kehittämässä vaikutustenarviointiprosessia että auttamassa sen pohjalta itse vaikutustenarviointien tekemisessä.

Tietohallinnossa ollut erillinen tietosuoja-asiantuntijaresurssi lakkautettiin vuoden 2020 lopussa. Kyseinen resurssi oli jääne edellisenä vuonna päättyneestä EUAS-tietosuojaprojektista. Tietohallinnon näkökulmasta vuoden 2020 aikana tietosuojaan liittyvät prosessit on saatu jalkautettua toimialoille ja itse sovelluksille, eikä erilliselle tietosuoja-asiantuntijalle ollut enää tarvetta.

Tietohallinto on välillisesti tietoteknisten ja tietoturvaan liittyvien toimenpiteiden kautta vaikuttamassa laajalti henkilötietojen käsittelyyn koko tietoteknisessä ympäristössä. Tietoturvan merkitys nousi vuoden aikana yleiseen keskusteluun surullisen psykoterapiakeskus Vastaamon laajan tietomurron yhteydessä. Vastaavien tapahtumien estämiseksi Vantaan kaupungin toimintaympäristön tietoturvaratkaisuiden eteen on tehty myös vuonna 2020 useita erilaisia toimenpiteitä.

TIETOTILINPÄÄTÖKSEN 2020 LIITTEET

LIITE 1: VUODEN 2020 TIETOTILINPÄÄTÖKSEN RAKENNE

Vuoden 2020 tietotilinpäätöksessä keskitytään seuraaviin asiakokonaisuuksiin:

1) Henkilötietojen käsittely korona epidemian aikana

- Minkälaisia muutoksia koronaepidemia aiheutti henkilötietojen käsittelyyn
- Otettiin käyttöön uusia tapoja käsitellä henkilötietoja
- Käytettiin uusia järjestelmiä/sovelluksia
- Vaikeutuiko henkilötietojen käsittely
- Jäikö tehtäviä suorittamatta tai aiheuttiko korona viivästymistä henkilötietojen käsittelyyn
- Löydettiin parempia henkilötietojen käsittely tapoja
- Tuliko pysyvämpiä uusia tapoja käsitellä henkilötietoja
- Miten asiakkaiden kanssa toimittiin
- Minkälaista palautetta asiakkailta tuli

2) Informointiasiakirjat

- Sisäinen tarkastus kiinnitti huomiota informointiasiakirjoihin
- Miten sisäisen tarkastuksen raporttiin reagoitiin
- Olivatko informointiasiakirjat kunnossa ennen sisäisen tarkastuksen raporttia
- Mitä puutteita informointiasiakirjoissa oli
- Onko havaitut puutteet korjattu vuoden 2020 loppuun mennessä
- Mitä korjauksia tehtiin
- Miten vastuut informointiasiakirjojen ylläpidosta ja ajantasaisuudesta on toteutettu
- Kuinka usein informointiasiakirjojen ajantasaisuus tarkastetaan

3) Vaikutustenarvioinnit

- Kuinka monta uutta vaikutustenarviointia vuonna 2020 aloitettiin ja lista aloitetuista vaikutustenarvioinneista
- Kuinka monta vaikutustenarviointia on käynnissä ja lista vaikutustenarvioinneista
- Lista kaikista tehdyistä vaikutustenarvioinneista
- Vaikutustenarviointien kehittyminen verrattuna vuoteen 2019 määrällisesti ja laadullisesti
- Mitä ongelmia vaikutustenarvioinnit ovat tuoneet esiin
- Mitkä asiat ovat vaikutustenarviointien perusteella kunnossa

4) Resurssointi tietosuojasiioihin

- Miten tietosuojasiioihin on resursoitu vuonna 2020
- Kuinka monen henkilön työtehtäviin on sisällytetty tietosuojasioiden hoito
- Onko tietosuojasioiden hoitamiseen riittävästi henkilöitä

5) Toimialan/palvelualueen omat nostot vuoden 2020 henkilötietojen käsittelyssä

LIITE 2: VANTAAN KAUPUNGIN HENKILÖTIETOJEN TIETOTURVALOUKKAUKSET 2020

TOIMIALA	LOUKKAUKSIEN LUKUMÄÄRÄ
	VUOSI 2020
Sosiaali- ja terveydenhuollon toimiala	109
Kasvatuksen ja oppimisen toimiala	34
Kaupunkiympäristön toimiala	3
Kaupunkistrategian ja johdon toimiala	19
Kaupunkikulttuurin toimiala	5
Vantaan työterveys	1
YHTEENSÄ	171

**Vantaa
Vanda**